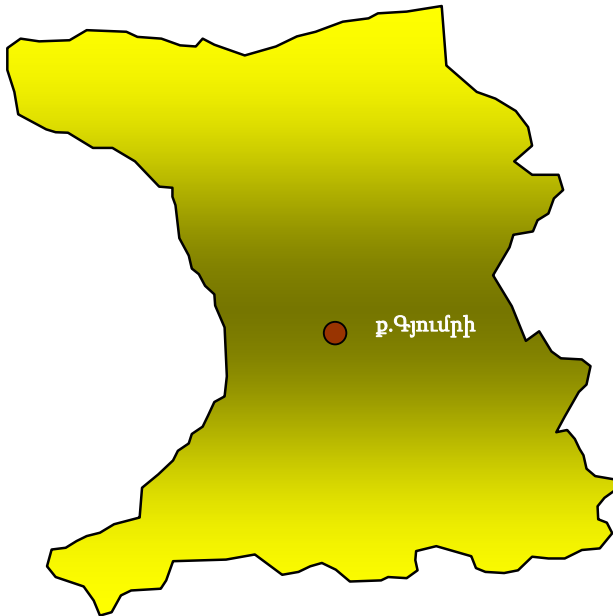

**ՀՀ ՇԻՐԱԿԻ ՄԱՐԶԻ ՊԱՏՄԱ-ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ
ԵՎ ՍՈՑԻԱԼ-ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ**

Մարզկենտրոնը՝ ք. Գյումրի

<i>Մարզի տարածաշրջանները՝</i>	<i>Քաղաքները՝</i>
Արթիկ	Գյումրի
Ախուրյան	Արթիկ
Անի	Մարալիկ
Ամասիա	
Աշոցք	

**ՀՀ Շիրակի մարզը գտնվում է հանրապետության հյուսիս-արևմուտքում:
Պետական սահմանով սահմանակից է .**

- արևմուտքից՝ Թուրքիային,
- հյուսիսից՝ Վրաստանին,
- արևելքից՝ ՀՀ Լոռու մարզին,
- հարավից՝ ՀՀ Արագածոտնի մարզին:

Տարածքը	2681 քառ.կմ
ՀՀ տարածքում մարզի տարածքի տեսակարար կշիռը	9 %
Քաղաքային համայնքներ	3
Գյուղական համայնքներ	116
Քաղաքներ	3
Գյուղեր	127
Բնակչության թվաքանակը 2009թ. հունվարի 1-ի դրությամբ	281.3 հազ.մարդ
<i>այդ թվում՝</i>	
քաղաքային	169.8 հազ.մարդ
գյուղական	111.5 հազ.մարդ
ՀՀ բնակչության ընդհանուր թվաքանակում բնակչության թվաքանակի տեսակարար կշիռը, 2008թ.	8.7 %
Քաղաքային բնակչության թվաքանակի տեսակարար կշիռը	60.4 %
Գյուղատնտեսական նշանակության հողեր	229636 հա
այդ թվում՝ վարելահողեր	79822 հա

Վարչատարածքային բաժանումը 2009թ. հունվարի 1-ի դրությամբ

	Տարածքը, քառ. կմ	Մայրաքաղաքը/մարզկենտրոնը	Մարզկենտրոնի հեռավորությունը Երևանից, կմ	Բնակչության խտությունը, մարդ/կմ ²	Համայնքներ		Գյուղական բնակավայրեր
					քաղաքային	գյուղական	
Հայաստանի Հանրապետություն	29743	Երևան	-	109	48	866	949
ՀՀ Շիրակի մարզ	2681	Գյումրի	118	105	3	116	127

ՀՀ Շիրակի մարզի քաղաքները

(հունվարի 1-ի դրությամբ)

Քաղաքի անվանումը	Քաղաքի կարգավիճակ ստանալու տարեթիվը	Հեռավորությունը մինչև Երևան, կմ	Մշտական բնակչության թվաքանակը, հազ.մարդ				
			2005	2006	2007	2008	2009
Արթիկ	1945	100	17.3	17.3	17.3	17.3	17.4
Գյումրի	1840	118	148.9	148.3	147.7	147.0	146.4
Մարալիկ	1995	90	5.8	5.8	5.9	6.0	6.0

ՀՀ Շիրակի մարզ իր անունը ժառանգել է պատմական Հայաստանի Այրարատ աշխարհի Շիրակ գավառից: Լինելով ծովի մակերևույթից մոտ 1500-2000 մ բարձրության վրա (մարզի 52 գյուղեր գտնվում են ծովի մակերևույթից մոտ 1500-1700 մ, իսկ 55-ը՝ 2000 մ բարձրության վրա), հանդիսանում է Հայաստանի ամենացրտաշունչ տարածաշրջանը, որտեղ ձմռան օդի ջերմաստիճանն երբեմն հասնում է -46°C -ի:

Մարզի տարածքում են գտնվում Հառիճի (Արթիկից հարավ-արևելք), Մարմաշենի վանքերը (Գյումրիից հյուսիս-արևմուտք), Երեբուքի (Անիպենգայի մոտ), Սառնաղբյուրի Հոգեվանքը (VIIդ), Արթիկի եկեղեցիները և այլ հնություններ, որոնց մեծ մասը կառուցվել են X-XI դդ.-ում և ճարտարապետական մեծ արժեք ներկայացնող կոթողներ են:

Մարզի տարածքով են անցնում Հայաստանը Վրաստանին կապող գլխավոր երկաթգիծը և ավտոմոբիլային խճուղին: Այստեղ իրար են միանում Հայաստանի և Թուրքիայի երկաթուղային և ավտոճանապարհային ցանցերը:

Թուրքիայի հետ սահմանային Ախուրյան գետի վրա գործում է Ախուրյանի ջրամբարը, որն իր 526 մլն. մ³ ծավալով խոշորագույնն է հանրապետությունում:

ՀՀ Շիրակի մարզի արդյունաբերության առաջատար ճյուղերն են սննդամթերքի, ներառյալ խմիչքների, մանածագործական արտադրությունը և այլ ոչ մետաղական հանքային արտադրատեսակների արտադրությունը: Հայտնի են Արթիկի, Անիի տուֆն ու պեմզան:

Բեռնաուղևորափոխադրումները մարզում իրականացվում են ավտոմոբիլային տրանսպորտով (մարզում գործում է օդանավակայան, որն ապահովում է օդային կապն արտաքին աշխարհի հետ):

2008թ.-ին մարզի տնտեսության հիմնական ճյուղերի տեսակարար կշիռները հանրապետության համապատասխան ճյուղերի ընդհանուր ծավալում կազմել են.

- արդյունաբերություն՝ 2.4 %,
- գյուղատնտեսություն՝ 10.1%,
- շինարարություն՝ 1.5 %,
- մանրածախ առևտուր՝ 2.4 %,
- ծառայություններ՝ 1.9 %:

Գյումրի քաղաքը

Մարզկենտրոն Գյումրի քաղաքը (խորհրդային տարիներին՝ Լենինական) գտնվում է Երևանից 118 կմ հեռավորության վրա, բարձրությունը ծովի մակերևույթից շուրջ 1550 մ է:

Բնակչության թվաքանակը 2008թ. տարեվերջին կազմել է 146.4 հազ. մարդ;

Այն բնակչության թվաքանակով և իր նշանակությամբ շարունակվում է համարվել Հայաստանի Հանրապետության երկրորդ քաղաքը:

Քաղաքը գտնվում է Ախուրյան գետի ձախ ափին: Այն բնակչության թվաքանակով և իր նշանակությամբ շարունակվում է համարվել որպես Հայաստանի Հանրապետության երկրորդ քաղաք:

Արթիկ քաղաքը

Արթիկ քաղաքը (2008թ. տարեվերջին՝ 17.4 հազ. բնակիչ, Երևանից 100 կմ հեռավորության վրա) գտնվում է Արագած լեռնազանգվածի հյուսիս-արևմտյան լանջին, բարձրությունը ծովի մակերևույթից 1760 մ է: Քաղաքով անցնում են Մարալիկ-Գյումրի երկաթգիծը և Ապարան-Գյումրի խճուղին:

Քաղաքի արդյունաբերական արտադրանքի հզորության հենարաններն են՝ սննդի, ապակյա կաղապարների, մեքենա-սարքավորանքների և հատուկ նշանակության սարքերի արտադրությունը:

Մարալիկ քաղաքը

Մարալիկ քաղաքը (2008թ.տարեվերջին՝6.0 հազ. մարդ, Երևանից 90 կմ հեռավորության վրա) գտնվում է Արագած լեռնազանգվածի արևմտյան լանջին, բարձրությունը ծովի մակերևույթից 1920 մ է: Քաղաքով է անցնում Գյումրի-Թալին-Երևան մայրուղին:

Քաղաքում զարգացած են տեքստիլ արդյունաբերությունը և շինանյութերի արդյունահանումը և գյուղատնտեսությունը:

ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐ

Համայնքի անվանումը	Բնակավայրի անվանումը	Մշտական բնակչության թվաքանակը*	
		2008թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ	2009թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ
Գյումրի	ք. Գյումրի	146969	146438
Արթիկ	ք. Արթիկ	17356	17358
Մարալիկ	ք. Մարալիկ	5967	5984

ԳՅՈՒՂԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐ

	Համայնքի անվանումը	Բնակավայրի անվանումը	Մշտական բնակչության թվաքանակը**	
			2009թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ	2009թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ
1	Ազատան		5507	5631
2	Ալվար	• Ալվար • Արավետ	160	164
3	Ախուրիկ		1239	1238
4	Ախուրյան		10046	10052
5	Աղին	• Աղին • Աղին կալարան	510	567
6	Աղվորիկ		116	117
7	Ամասիա		2214	2163
8	Այգեբաց		741	739
9	Անիավան		516	520
10	Անիպեմզա		520	520
11	Անուշավան		2196	2197
12	Աշոցք		2550	2477
13	Առափի		2100	2094
14	Արդենիս		121	146
15	Արեգնադեմ		305	333
16	Արփենի		391	397
17	Արևիկ		1693	1782
18	Արևշատ		2048	2060
19	Բայանդուր		703	688
20	Բանդիվան		232	248
21	Բաշգյուղ		56	55
22	Բավրա		554	538
23	Բասեն		1798	1828
24	Բենիամին		720	746
25	Բերդաշեն	• Բերդաշեն • Պաղակն	258	263
26	Բյուրակն		922	904
27	Գառնատիճ	• Գառնատիճ • Եղնացուր	263	268
28	Գեղանիստ		1258	1269
29	Գետավի		823	822

* ՀՀ Շիրակի մարզի քաղաքային համայնքների բնակչության թվաքանակը ներկայացվել է ընթացիկ հաշվառմամբ:

** ՀՀ Շիրակի մարզի գյուղական համայնքների այս տվյալների սկզբնաղբյուրը՝ գյուղական համայնքների կողմից տարեկան կտրվածքով ներկայացվող «Գյուղական բնակչության սեռատարիքային կազմը» պետական վիճակագրական հաշվետվություններն են: Այդ սկզբնաղբյուրներով ՀՀ 866 գյուղական համայնքների մշտական բնակչության թվաքանակների հանրագումարը՝ ամբողջությամբ և ըստ մարզերի ունի որոշակի շեղում բնակչության ընթացիկ հաշվառման համանուն տվյալներից, որոնք խարսխված են ՀՀ արդարադատության նախարարության և ՀՀ կառավարությանն առընթեր ՀՀ ոստիկանության վարչական ռեգիստրների տվյալների վրա (շեղումը՝ 01.01.2009թ.-ի դրությամբ ՀՀ մասշտաբով՝ կազմել է +5.4%): Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է գյուղական համայնքների միջև խնդրո առարկա տեղեկատվության փոխանակման, համադրման և անվանական տվյալների մակարդակով ստուգաճշտման համակարգի բացակայությամբ:

	Համայնքի անվանումը	Բնակավայրի անվանումը	Մշտական բնակչության թվաքանակը**	
			2009թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ	2009թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ
30	Գետք		597	623
31	Գոգհովիտ		355	342
32	Գտաշեն	• Գտաշեն • Կամխուտ	268	249
33	Գուսանագյուղ		1049	1061
34	Երագգավորս		1640	1647
35	Զարիշատ	• Զարիշատ • Երիզակ	102	69
36	Զորակերտ	• Զորակերտ • Դարիկ	146	163
37	Զուլգաղբյուր		516	485
38	Թավշուտ		431	435
39	Թորոսգյուղ		296	298
40	Իսահակյան	• Իսահակյան • Բարձրաշեն	1224	1231
41	Լանջիկ		1037	1045
42	Լեռնագյուղ		30	30
43	Լեռնակերտ		1538	1538
44	Լեռնուտ		222	198
45	Լուսակերտ		751	757
46	Լուսաղբյուր		687	685
47	Օաղկուտ	• Օաղկուտ • Լորասար	243	260
48	Կամո		1536	1545
49	Կապս		1088	1101
50	Կառնուտ		1059	1100
51	Կարմրավան		211	231
52	Կարմրաքար		51	51
53	Կաքավասար		131	146
54	Կրաշեն		272	268
55	Կրասար		449	449
56	Հայկաձոր		527	530
57	Հայկասար		243	248
58	Հայկավան		1511	1514
59	Հայրենյաց		830	835
60	Հատիճ		1529	1540
61	Հարթաշեն		180	183
62	Հացիկ	• Հացիկ • Հացիկավան (Մայիսյան կայարան)	1055	1058
63	Հողմիկ		487	518
64	Հոռոմ		2468	2485
65	Հովիտ		550	560
66	Հովտաշեն		298	298
67	Հովտուն		190	213
68	Հովունի		693	718
69	Ձիթհանքով		1565	1565
70	Ձորակապ		1206	1206
71	Ձորաշեն		237	235
72	Ղազանյի		605	522
73	Ղարիբջանյան	• Ղարիբջանյան • Ախուրյան կայարան	1049	1053
74	Մայիսյան		2010	2010
75	Մարմաշեն		2300	2274
76	Մեծ Մանթաշ		2455	2488
77	Մեծ Մարիար		370	376
78	Մեծ Մեպասար		830	826
79	Մեղրաշատ		490	439
80	Մեղրաշեն		1498	1499
81	Մուսայելյան (Աշոցքի տարածաշրջան)		365	368

	Համայնքի անվանումը	Բնակավայրի անվանումը	Մշտական բնակչության թվաքանակը**	
			2009թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ	2009թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ
82	Նահապետավան		1140	1158
83	Նոր կյանք		1898	1929
84	Նորշեն	• Նորշեն • Խարկով	1008	992
85	Շաղիկ		119	119
86	Շիրակ		1067	1072
87	Շիրակավան		801	776
88	Ողջի		579	517
89	Ոսկեհասկ		2754	2704
90	Պեմգաշեն		3657	3727
91	Ջաջուռ		1115	1113
92	Ջաջուռավան		189	243
93	Ջրածոր		284	264
94	Ջրառատ		1230	1267
95	Ջրափի		1146	1145
96	Սալուռ		112	108
97	Սառնաղբյուր		3379	3399
98	Սարագյուղ		197	226
99	Սարայանջ		1192	1180
100	Սարակապ		616	606
101	Սարապատ		119	109
102	Սարատակ		1416	1430
103	Սիգավետ		370	380
104	Սպանդարյան		1697	1725
105	Վահրամաբերդ		1888	1876
106	Վահրամաբերդ		103	105
107	Վարդաքար		690	710
108	Տուֆաշեն		546	529
109	Ցողամարգ		566	566
110	Փանիկ		3150	3158
111	Փոքրաշեն		211	217
112	Փոքր Մանթաշ		2431	2621
113	Փոքր Սարիար		247	249
114	Փոքր Սեպասար		216	200
115	Քարաբերդ		1311	1312
116	Քեթի		1099	1091

**ՀՀ ՇԻՐԱԿԻ ՄԱՐԶԻ ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆ 10 000 ԲՆԱԿԻՉ ՈՒՆԵՑՈՂ
ԹԱՂԱՅԻՆ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՄԻ ՇԱՐՔ ԲՆՈՒԹԱԳՐԻՉՆԵՐ, 2008թ.**

	Ընդամենը	նրանցից՝	
		կանայք ¹	տղամարդիկ ¹
Բնակչությունը, մարդ	10000	5136	4864
Ծնվածներ, մարդ	136	62	74
Մահացածներ, մարդ	93	46	47
Ամուսնություններ	49	X	X
Ամուսնալուծություններ	8	X	X
Մեկ բնակչի ապահովվածությունն ընդհանուր բնակմակերեսով, քառ.մ	27.6	X	X
Կրթության ոլորտ. հաճախումը կրթօջախներ, մարդ՝			
նախադպրոցական	135	72	63
հանրակրթական	1391	673	718
երաժշտական, արվեստի, գեղարվեստի դպրոցներ, մանկապատանեկան-ստեղծագործական կենտրոններ	102	72	30
նախնական մասնագիտական (արհեստագործական)	39	15	24
միջին մասնագիտական	112	78	34
բարձրագույն մասնագիտական	282	164	118
Առողջապահության ոլորտ՝			
հաճախել են պոլիկլինիկա տարվա ընթացքում (հաճախումների քանակը)	26676	...	...
Մարզիկներ, մարդ	277	36	241
Զբաղվածներ, մարդ	3058	...	...
նրանցից՝ գիտական հիմնարկներում	4	2	2
նրանցից՝ գիտության դոկտոր	0.0	0.0	0.0
գիտության թեկնածուներ	1	0.0	1
ուսուցիչներ	155	130	25
բժիշկներ	20	...	...
միջին բուժանձնակազմ	54	...	...
Գործազուրկներ /պաշտոնապես գրանցված/, մարդ	440	366	74
Մոցիայական ապահովության ոլորտ			
ընդամենը կենսաթոշակառուներ, տարեվերջի դրությամբ, մարդ	1761	...	...
աղքատության ընտանեկան նպաստ և միանվազ դրամական օգնություն ստացող ընտանիքներ	761	X	X
Հաճախումների քանակը տարվա ընթացքում			
գրադարան	25559	...	...
թատրոն	941	...	...
համերգ	435	...	...
թանգարան	998	...	...
Իրավական ոլորտ			
հանցագործության դեպքերի քանակը, տարվա ընթացքում	19	X	X
այդ թվում՝ ոչ մեծ ծանրության	5	X	X
միջին ծանրության	7	X	X
ծանր	7	X	X
առանձնապես ծանր	0.0	X	X

¹ Ցուցանիշները հաշվարկային են: